

סדר התפילה

א נהגו העם לקרות בכל יום בשחר, אחר שקורין פרשת צו וברכת כוהנים; קוראין משנה זו:

אלו דברים שאין להן שיעור--הפיאה, והביכורים, והריאיון, וגמילות חסדים; אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום בין אדם לחברו: ותלמוד תורה, כנגד כולם.

אמר רבי זירא, בנות ישראל הם החמירו על עצמן, שאפילו רואות דם טיפה כחרדל, יושבות עליה שבעת ימי נקיים.

תנא דבי אליהו, כל השונה הלכות, מובטח לו שהוא בן העולם הבא: -שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות, אלא הלכות.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינה, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם: שנאמר וכל בניך, לימודי ה'; ורב, שלום בנייך.

ב לעולם יהא אדם ירא שמיים בסתר, ומודה על האמת, ודובר אמת בלבבו; ישכים ויאמר, ריבון כל העולמים לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך, כי על רחמיך הרבים. מה אנו, מה חיינו, מה חסדנו, מה צדקנו, מה מעשינו, מה נאמר לפניך, ה' אלוהינו. הלוא הגיבורים כאין לפניך, ואנשי השם כלא היו, וחכמים כבלי מדע, ונבונים כבלי השכל. כי כל מעשינו תוהו, וימי חיינו הבל לפניך; כמו שכתוב בדברי קודשך, ומותר האדם מן הבהמה אין, כי הכול הבל.

אבל אנחנו עמך, בני בריתך: -בגז-אברהם אוהבך, שנשבעת לו בהר המורייה; זרע יצחק עקיזך, שנעקד על גבי מזבחך; עדת יעקוב בנך, בכורך, שמאהבתך שאהבת אותו ושמחתך ששמחת בו, קראת אותו ישראל וישורון.

לפיכך אנו חייבין להודות לך, ולשבחך ולפארך, וליתן הודיה ושבח לשמך. חייבין אנו לומר לפניך בכל יום ערב ובוקר, שמע, ישראל: ה' אלוהינו, ה' אחד. אשרינו, מה טוב חלקנו, מה נעים גורלנו, מה יפה מאוד ירושתנו. אשרינו שאנו משכימין ומעריבין ואומרין, שמע, ישראל: ה' אלוהינו, ה' אחד.

אתה הוא קודם שנברא העולם, אתה הוא אחר שנברא העולם; אתה הוא בעולם הזה, ואתה הוא לעולם הבא; אתה הוא ראשון, ואתה הוא אחרון. קדש את שמך הגדול והקדוש, בעולמך; ובישועתך, תרים ותגביה קרננו. ברוך מקדש שמו, ברבים.

אתה הוא ה', לבדך. אתה עשית את השמיים שמי השמיים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם, ואתה מחייה את כולם, וצבא השמיים לך משתחוים. אתה הוא, ה' האלוהים, אשר בחרת באברם, והוצאתו מאור כשדים; ושמת שמו, אברהם. אתה הוא; ושנותיך, לא יתמו. ה' מלך, ה' מלך; ה' ימלוך, לעולם ועד. ברוך ה' לעולם, אמן ואמן.

ג ברכה ראשונה שמברכין לפני פסוקי הזמירות, זה הוא נוסחה:

ברוך שאמר והיה העולם, ברוך הוא. ברוך אומר ועושה, ברוך גוזר ומקיים; ברוך מרחם על הארץ, ברוך מרחם על הברייות; ברוך מעביר אפילה ומביא אורה, ברוך משלם שכר טוב ליראיו. ברוך שאין לפניו, לא עוולה ולא שכחה, לא כזב ולא מרמה, לא משוא פנים ולא מקח שוחד. ברוך אל חי לעד, וקיים לנצח. ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, האל המהולל בפי עמו, משובח ומפואר בלשון כל חסידיו ועבדיו; ובשירי דויד בן ישי עבדך משיחך, נהללך ה' אלוהינו בשבח ובוזמרו, נודך נשבחך נפארך נמליכך, נזכיר שמך מלכנו אלוהינו יחד. יחיד, חי העולמים, משובח ומפואר, עדי עד שמו. ברוך אתה ה', מלך מהולל בתושבחות.

ד וקורא פסוקים אלו:

יהי כבוד ה', לעולם; ישמח ה', במעשיו. -יהי שם ה', מבורך מעתה, ועד-עולם. --ממזרח-שמש-עד-מבוא-מהולל, שם ה'. רם על כל גויים ה'; על השמיים כבודו. ה', שמך לעולם; ה', זכרך לדור ודור. ה' בשמיים, הכין כיסאו; ומלכותו, בכול משלה. ישמחו השמיים, ותגל הארץ ויאמרו בגויים, ה' מלך. ה' מלך. ה' ימלוך, לעולם ועד. ה' מלך, עולם ועד; אבדו גויים, מארצו. ה', הפיר עצת גויים; הניא, מחשבות עמים. עוצו עצה, ותופר; דברו דבר ולא יקום, כי עימנו אל. רבות מחשבות בלב איש; ועצת ה', היא תקום. עצת ה', לעולם תעמוד; מחשבות ליבו, לדור ודור. כי הוא אמר ויהי; הוא ציווה, ויעמוד. כי בחר ה' בציון; איווה, למושב לו. כי יעקוב, בחר לו יה; ישראל, לסגולתו. כי, לא ייטוש ה' עמו; ונחלתו, לא יעזוב. והוא רחום, יכפר עוון ולא ישחית: והרבה, להשיב אפו; ולא יעיר, כל חמתו. ה'-הושיעה: המלך, יעננו ביום קוראנו. אשרי, יושבי ביתך עוֹד, יהללוך סלה. אשרי העם, שככה לו: אשרי העם, שה' אלוהיו.

ה וקורא מתהילה, לדויד: ארוממך אלוהי המלך . . . , עד סוף ספר תילים. ואחר כך, קורא פסוקים אלו:

ברוך ה' לעולם: אמן ואמן. - ימלוך ה' לעולם, אמן ואמן. ויברך דויד את ה', לעיני כל הקהל; ויאמר דויד, ברוך אתה ה' אלוהי ישראל אבינו, מעולם, ועד עולם. לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת, והנצח וההוד, כי כול, בשמיים ובארץ: לך ה' הממלכה, והמתנשא לכול לראש. והעושר והכבוד, מלפניך, ואתה מושל בכול, ובידך כוח וגבורה; ובידך, לגדל ולחזק לכול. ועתה אלוהינו, מודים אנחנו לך; ומהללים, לשם תפארתך. ויברכו שם כבודך, ומרומם על כל ברכה ותהילה.

ו ברכה אחרונה שלאחר פסוקי הזמירות, זה הוא נוסחה:

ישתבח שמך לעד מלכנו, המלך הגדול והקדוש בשמיים ובארץ:
כי לך נאה ה' אלוהינו, שיר ושבח, הלל וזמרה, ברכות והודאות,
נצח גבורה גדולה תהילה ותפארת, עוז מלכות וממשלה, מעתה
ועד עולם. ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, מלך גדול
התושבחות, אל ההודיות, אדון כל המעשים, הבוחר בשירי זמרה,
חי העולמים.

וקורא השירה עד סופה, כמנהג המקום.

ז בשבת, נהגו כל העם להוסיף לפני ברכה זו, נוסח זה:

נשמת כל חי תברך את שמך, ה' אלוהינו; ורוח כל בשר, לך
תפאר ותרום את זכרך מלכנו תמיד. לדור ודור מעולם ועד
עולם, אתה הוא האל ומבלעדיך אין אלוהים; ואין לנו מלך גואל
ומושיע בכל עת צרה וצוקה, אלא אתה. פודה ומציל מפרנס
ומרחם, אלוה כל הבריות; אדון התולדות המהולל בתושבחות,
המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים רבים. וה' אלוהים אמת,
לא ינום ולא יישן; המעורר ישנים המקיץ רדומים, סומך נופלים
ורופא חולים ומתיר אסורים ולך, אנחנו מודים. ואילו פינו מלא
שירה כים, ולשונו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי
הרקיע, ועינינו מאירות כשמש וכירח, וידינו פרוסות כנשרי
שמיים, ורגלינו קלות כאיילות אין אנו מספיקין להודות לך ה'
אלוהינו, ולברך את שמך מלכנו, על אחת מאלף אלפי אלפים
ורוב רבבי רבבות פעמים הטובות, שעשית עימנו ועם אבותינו,
מלפנים: ממצריים גאלתנו ה' אלוהינו, מבית עבדים פדיתנו,
ברעב זנתנו, ובשובע כילכלתנו, ומחרב הצלתנו, ומדבר
מילטתנו, ומחולאים רעים רבים דיליתנו; ועד הנה עזרונו רחמיך
ה' אלוהינו, ולא עזבונו חסדיך. על כן אברים שפילגת בנו, ורוח
ונשמה שנפחת באפינו, ולשון אשר שמת בפינו הן הן יודו
ויברכו את שמך ה' אלוהינו, על רוב ניסי פלאיך. כי כל פה לך
יודה וכל לשון לך תשבח, וכל עין לך תצפה; וכל ברוך לך תכרע,

וכל קומה לפניך תשתחוה, וכל הלבבות ייראוך, והקרבים והכליות יזמרו לשמך, כדבר שנאמר כל עצמותי, תאמרנה ה', מי כמוך: מציל עני, מחזק ממנו; ועני ואביון, מגוזלו. ונאמר רננו צדיקים, בה'; לישרים, נאוה תהילה. בפי ישרים תתרום, ובדברי צדיקים תתברך, ובלשון כל חסידים תתקדש, ובקרוב קדושים תהלל, ובמקהלות רבות עמך כל בית ישראל, יתפאר שמך ה' אלוהינו שכן חובת כל היצורים לפניך ה' אלוהינו, להודות להלל, לשבח לפאר, לרומם לגדל, ולהדר על כל דברי זמירות שירות תושבחות דויד בן ישי עבדך משיחך. ישתבח שמך לעד מלכנו, המלך הגדול והקדוש בשמיים ובארץ: כי לך נאה, ה' אלוהינו . . .

-- -- -- -- --

וכן נהגו לקרות מזמור שיר ליום השבת, כל המזמור, קודם שיתחילו פסוקי הזמירות ביום השבת, וביום הכיפורים. -גיש מקומות שנהגו לקרות הלל הגדול בשבתות קודם פסוקי הזמירות, ויש מקומות שנהגו לקרות שיר המעלות הכול כמנהגם.

ח ברכה ראשונה שלפני קרית שמע בשחר, זה הוא נוסחה:

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכול; המאיר לארץ ולדרין עליה, המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית; מלאה הארץ, קנייניך. המלך המרומם שמו לבדו מאז, המשובח המפואר המתנשא וטוב מימות עולם. אלוהי עולם מלכנו, ברחמיך הרבים רחם עלינו, אדון עוזנו צור משגבנו, מגן ישענו משגב בעדנו. אל ברוך גדול דעה התקין ופעל זוהרי חמה, טוב יצר כבוד לשמו, מאורות נתן סביבות עוזו, פינות צבאות קדושים רוממי שדיי תמיד יספרו לאל קדושתו. תתברך ה' אלוהינו, בשמיים ממעל ועל הארץ מתחת; ועל כל שבח מעשה ידיך, ומאורות אשר יצרת המה יפארוך, סלה. תתברך לעד

צורנו, מלכנו, גואלנו, בורא קדושים. ישתבח שמך לעד מלכנו, יוצר משרתים, אשר משרתיו עומדים ברום עולם, ומשמיעים את קולם יחד בדברי אלוהים חיים ומלך עולם. כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גיבורים, עושים באימה רצון קוניהם באהבה. כולם מקבלים עליהם עול מלכות שמיים זה מזה, ונותנים רשות זה לזה להקדיש לצורם בנחת רוח, בשפה ברורה, ובנעימה טהורה. כולם כאחד עונים ביראה, ואומרים: קדוש קדוש קדוש ה' צבאות; מלוא כל הארץ, כבודו. והאופנים וחיות הקודש, יחד מתנשאים לעומתם: משבחים ואומרים ברוך כבוד ה', ממקומו. לאל ברוך נעימות ייתנו, למלך אל חי וקיים זמירות יאמרו ותושבחות ישמיעו, כי הוא לבדו פועל גבורות עושה חדשות זורע צדקות מצמיח ישועות, אדון נפלאות מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית כאמור לעושה, אורים גדולים: כי לעולם חסדו, התקנת מאורות, לשמח עולם. ברוך אתה ה', יוצר המאורות.

ט ברכה שנייה:

אהבת עולם אהבתנו, ה' אלוהינו; חמלה גדולה יתרה, חמלת עלינו. אבינו מלכנו, בעבור שמך ובעבור אבותינו אשר בטחו בך, ותלמדנו חוקי חיים, כן תחוננו אבינו אב הרחמן. המרחם רחם נא עלינו, ותן בליבנו להבין להשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה; והאר עינינו במצוותיך ודבק בליבנו יראתך, ויחד לבבנו לאהבה את שמך. ומלוך עלינו מהרה אתה לבדך, כי שם קודשך באמת נקרא עלינו; בעבור שמך האל הגדול הגיבור והנורא, מהרה באהבה תרים קרננו ותושיענו למען שמך. בך בטחנו לא נבוש, ובשמך חסינו לא ניכלם ולא ניכשל עד עולמי עד: כי אבינו מלכנו אתה, נגילה ונשמחה בישועתך. רחמיך ה' אלוהינו וחסדיך, אל יעזבונו נצח סלה ועד; והבא עלינו ברכה ושלוש מארבע כנפות הארץ, והוליכנו מהרה קוממייות לארצנו. כי בנו

בחרת מכל עם ולשון, וקירבתנו לשמך הגדול, להודות לך
ולייחדך ולרוממך, ולאהבה את שמך. ברוך אתה ה', הבוחר
בעמו ישראל באהבה.

י ברכה אחרונה שלאחר קרית שמע בשחר, זה הוא נוסחה:

אמת ויציב, נכון וקיים, ישר ונאמן, אהוב וחביב, נחמד ונעים,
נורא ואדיר, מתוקן ומקובל, טוב ויפה הדבר הזה עלינו--לעולם
ועד. אמת אלוהי עולם מלכנו, צור יעקוב מגן ישענו; לדור
ודור הוא קיים ושמו קיים, כיסאו נכון ומלכותו ואמונתו קיימת.
ודבריו חיים ונאמנים לעד, ולעולמי עולמים: עלינו ועל אבותינו
על בנינו ועל כל דורותינו; על הראשונים, ועל האחרונים דבר
טוב וקיים באמת, חוק ולא יעבור. אמת שאתה הוא ה' אלוהינו
ואלוהי אבותינו, מלכנו ומלך אבותינו, גואלנו וגואל אבותינו,
יוצרנו וצור ישועתנו, פודנו ומצילנו מעולם הוא שמך, ואין לנו
אלוהים עוד זולתך. עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע
לבניהם אחריהם בכל דור ודור. ברום עולם מושבך, ומשפטיך
וצדקתך עד אפסי ארץ. אמת אשרי איש אשר ישמע אל
מצוותיך, ותורתך ודברך ישים על ליבו; אמת אתה הוא אדון
לעמך, ומלך גיבור לריב ריבם לאבות ובנים; אמת אתה הוא
ראשון ואתה הוא אחרון, ומבלעדיך אין לנו מושיע. אמת
ממצריים גאלתנו, ה' אלוהינו: מבית עבדים פדיתנו, וכל בכורי
מצריים בדבר הרגת, ובכורך גאלת, וים סוף בקעת, וזדים
טיבעת, וידידים עברו מים, ויכסו מים צריהם עד אחד מהם לא
נותר. ועל זאת שיבחו גאולים, ורוממו לאל; ונתנו ידידים שירות
זמירות, תושבחות למלך אל חי וקיים. רם ונישא, גדול גיבור
ונורא, משפיל גאים, עדי ארץ. מגביה שפלים עד מרום, מוציא
אסירים, ופודה ענווים, ועוזר דלים, ועונה לעמו ישראל בעת
שוועם אליו; תהילה לאל עליון, ברוך הוא. משה וכל בני
ישראל, לך אמרו שירה בשמחה רבה, אמרו כולם: מי כמוך
באלים ה', מי כמוך נאדר בקודש; נורא תהילות, עושה פלא. ה'

ימלוך, לעולם ועד. ונאמר גואלנו, ה' צבאות שמו קדוש, ישראל. ברוך אתה ה', גאל ישראל.

יא ברכה ראשונה שלפני קרית שמע של ערבית, זה הוא נוסחה:

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר בדברו מעריב ערבים, בחכמה פותח שערים, בתבונה משנה עיתים, מחליף את הזמנים, מסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו. בורא יומם ולילה, גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור, מעביר יום ומביא לילה, מבדיל בין יום ללילה: ה' צבאות שמו קדוש, ישראל. ברוך אתה ה', המעריב ערבים.

יב ברכה שנייה:

אהבת עולם, עמך ישראל אהבת--תורה ומצוות חוקים ומשפטים, אותם לימדת. על כן ה' אלוהינו, בשוכבנו ובקומנו נשיח בחוקי רצונך, ונשמח ונעלוז בדברי תורתך, לעולם ועד כי הם חיינו ואורך ימינו, ובהם נהגה יומם ולילה. ואהבתך לא תסור ממנו לעולם ועד, כי היא עטרת ראשנו. ברוך אתה ה', אוהב את עמו ישראל לעד.

יג ברכה ראשונה שלאחר קרית שמע של ערבית, זה הוא נוסחה:

-- --

אמת אמונה כל זאת קיים עלינו, כי הוא ה' אלוהינו ואנחנו ישראל עמו; אמת מלכנו, ואפס זולתו הפודנו מיד מלכים, הגואלנו מכף עריצים, האל הנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו, השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלנו, המדריכנו על במות אויבינו, וירם קרננו על כל שונאינו. העושה לנו נקמה בפרעה, אותות ומופתים באדמת בני חם, המכה בעברתו כל בכורי מצריים, ויוצא את ישראל מתוכם לחירות עולם; המעביר בניו בין גזרי ים סוף, ואת רודפיהם ואת שונאיהם

בתהומות טיבע. ראו בנים את גבורתו, והודו ושיבחו לשמו; ומלכותו ברצון קיבלו עליהם, וענו כולם בשמחה רבה אמרו כולם: מי כמוך באלים ה', מי כמוך נאדר בקודש; נורא תהילות, עושה פלא. ה' ימלוך, לעולם ועד. ונאמר גואלנו, ה' צבאות שמו קדוש, ישראל. ברוך אתה ה', גואל ישראל.

יד ברכה אחרונה שלאחר קרית שמע של ערבית, זה הוא נוסחה:

השכיבנו ה' אלוהינו לשלום, והעמידנו מלכנו לחיים ולשלום, ופרוס עלינו סוכת שלומך, ותקננו בעצה טובה מלפניך. -זהגן בעדנו ושומרנו, והצילנו מכל דבר רע ומפחד לילה, ושבור השטן מלפנינו ומאחורינו, ושמור צאתנו ובואנו כי שומרנו ומצילנו אתה. ובצל כנפיך תסתירנו, כדבר שנאמר הנה לא ינום, ולא יישן שומר, ישראל. ברוך שומר עמו ישראל, לעד. ברוך ה' לעולם: אמן ואמן. ימלוך ה' לעולם, אמן ואמן. וירא, כל העם, וייפלו, על פניהם; ויאמרו ה' הוא האלוהים, ה' הוא האלוהים. ברוך, שם כבודו לעולם ועד: וימלא כבוד ה', את כל הארץ. ברוך ה' ביום ברוך ה' בלילה, ברוך ה' בבוקר ברוך ה' בערב, ברוך ה' בשוכבנו ברוך ה' בקומנו. האל אשר בידו נפשות החיים והמתים אשר בידו, נפש כל חי, ורוח, כל בשר איש בידך, אפקיד רוחי: פדית אותי ה' אל אמת. יראו עינינו וישמח ליבנו ותגל נפשנו, בישועתך; באמור לציון, מלך אלוהיך. ה' מלך, ה' מלך; ה' ימלוך, לעולם ועד. ברוך אתה ה', הַמּוֹלֵךְ בַּכְבוֹדוֹ חַי וְקַיִים תְּמִיד יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד.

טו ונהגו מקצת העם להוסיף פסוקין באמצע ברכה זו, וקוראין בנוסח זה:

וירא, כל העם, וייפלו, על פניהם; ויאמרו ה' הוא האלוהים, ה' הוא האלוהים. הושיענו, ה' אלוהינו, וקבצנו, מן הגויים: להודות, לשם קודשך; להשתבח, בתהילתך. כי לא ייטוש ה',

את עמו בעבור, שמו הגדול: כי הואיל ה', לעשות אתכם לו לעם. ועלו מושיעים בהר ציון, לשפוט את הר עשיו; והייתה לה', המלוכה. והיה ה' למלך, על כל הארץ; ביום ההוא, יהיה ה' אחד ושמו אחד. אלוהינו שבשמיים, קיים שמך ומלכותך עלינו תמיד. בידך נפש החיים ונפש המתים. אשר בידו, נפש כל חי, ורוח, כל בשר איש בידך, אפקיד רוחי: פדית אותי ה' אל אמת. ואנחנו עמך, וצאן מרעיתך נודה לך, לעולם: לדור ודור -נספר, תהילתך. ה' הצילה נפשי, משפת שקר: מלשון רמייה. ישראל נושע בה', תשועת עולמים: לא תבושו ולא תיכלמו, עד עולמי עד. -יהי ה' אלוהינו עימנו, כאשר היה עם אבותינו: אל יעזבנו, ואל-ינטשנו. להטות לבבנו, אליו ללכת בכל דרכיו, לשמור מצוותיו וחוקיו ומשפטיו, אשר ציווה, את אבותינו. כל הנשמה, תהלל יה: הללו יה. ברוך ה' ביום ברוך ה' בלילה, ברוך ה' בבוקר ברוך ה' בערב, ברוך ה' בשוכבנו ברוך ה' בקומנו. תמיד נהללך, סלה; ונשיח, באמונתך. ברוך אתה ה', המולך בכבודו חי וקיים תמיד ימלוך לעולם ועד.

טז נוסח ברכות התפילה וסידורן:

(א) ברוך אתה ה', אלוהינו ואלוהי אבותינו, אלוהי אברהם אלוהי יצחק ואלוהי יעקוב, האל הגדול הגיבור והנורא. אל עליון, גומל חסדים טובים וקונה הכול, וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם, מלך רחמן מושיע ומגן. ברוך אתה ה', מגן אברהם. (ב) אתה גיבור לעולם ה', מחייה מתים אתה רב להושיע, משיב הרוח מוריד הגשם, מכלכל חיים בחסד. מחייה מתים ברחמים רבים, רופא חולים, וסומך נופלים ומתיר אסורים, ומקיים אמונתו לישני עפר. מי כמוך בעל גבורות, ומי דומה לך ממית ומחייה, ונאמן אתה, להחיות מתים. ברוך אתה ה', מחייה המתים.

(ג) אתה קדוש, ושמך קדוש, וקדושים בכל יום יהללוך, סלה.
ברוך אתה ה', האל הקדוש.

(ד) אתה חונן לאדם דעת, ומלמד לאנוש בינה; חוננו מאיתך דעה, ובינה והשכל. ברוך אתה ה', חונן הדעת.

(ה) השיבנו אבינו לתורתך, וקרבנו מלכנו לעבודתך, והחזירנו בתשובה שלמה, לפניך. ברוך אתה ה', הרוצה בתשובה.

(ו) סלח לנו אבינו כי חטאנו, מחול לנו מלכנו כי פשענו, כי אל טוב וסלח, אתה. ברוך אתה ה', חנון ומרבה לסלוח.

(ז) ראה בעוניינו, וריבה ריבנו, ומהר לגואלנו, כי אל מלך גואל חזק אתה. ברוך אתה ה', גואל ישראל.

(ח) רפאנו ה' אלוהינו ונירפא, הושיענו וניוושעה, והעלה רפואה שלמה לכל תחלואינו, כי אל רופא רחמן אתה. ברוך אתה ה', רופא חולי עמו ישראל.

(ט) ברכנו ה' אלוהינו בכל מעשה ידינו, וברך את שנותינו ותן טל ומטר על פני האדמה, ושבע את העולם כולו מטובך, ורווה פני תבל מעושר מתנות ידיך. ושומרה והצילה ה' אלוהינו את השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה, מכל מיני משחית ומכל מיני פורענות; ותן לה אחרית ותקווה שובע ושלוש וברכה, כשנים הטובות. ברוך אתה ה', מברך השנים.

(י) תקע בשופר גדול לחירותנו, ושא נס לקבץ את כל גלייתינו, מארבע כנפות הארץ, לארצנו. ברוך אתה ה', מקבץ נדחי עמו ישראל.

(יא) השיבה שופטינו כבראשונה, ויועצינו כבתחילה, והסר ממנו יגון ואנחה, ומלוך עלינו אתה לבדך ברחמים בצדק ובמשפט. ברוך אתה ה', מלך אוהב צדקה ומשפט.

(יב) למשומדים אל תהי תקווה, כל המינים כרגע יאבדו, ומלכות זדון תעקור ותשבור, מהרה בימינו. ברוך אתה ה', שובר אויבים ומכניע זדים.

(יג) על הצדיקים ועל החסידים ועל גרי הצדק, ועל שארית עמך בית ישראל, יהמו רחמיו ה' אלוהינו, ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת; ושים חלקנו עימהם לעולם, לא נבוש, כי בשמך בטחנו, ולישועתך נשענו. ברוך אתה ה', משען ומבטח

לצדיקים.

(יד) תשכון בתוך ירושלים עירך, כאשר דיברת, ובנה אותה בניין עולם, במהרה בימינו. ברוך אתה ה', בונה ירושלים.
(טו) את צמח דויד, מהרה תצמיח, וקרנו, תרום בישועתך. ברוך אתה ה', מצמיח קרן הישועה.
(טז) שמע קולנו ה' אלוהינו, חוס ורחם עלינו וקבל ברחמים ורצון את תפילתנו; מלפניך מלכנו, ריקם אל תשיבנו: כי אתה, שומע תפילת כל פה. ברוך אתה ה', שומע התפילה.
(יז) רצה ה' אלוהינו בעמך ישראל ולתפילתם שעה, והשב העבודה לדביר ביתך, ואישי ישראל ותפילתם מהרה באהבה תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך. ותרצנו, ותחזינה עינינו בשובך לנו, לציון ברחמים, כמאז. ברוך אתה ה', המחזיר שכינתו לציון.
(יח) מודים אנחנו לך: שאתה הוא ה' אלוהינו, צור חיינו מגן ישענו, אתה הוא, לדור ודור. נודה לך ונספר תהילתך על חיינו המסורין בידך, ועל נשמותינו הפקודות לך, על ניסוך ונפלאותיך שבכל עת ועת, ערב ובוקר וצוהריים. הטוב כי לא כלו רחמיך, המרחם כי לא תמו חסדיך, כל החיים יהללו את שמך הגדול, כי טוב האל הטוב. ברוך אתה ה', הטוב שמך ולך נאה להודות.
(יט) שים שלום טובה וברכה, חן וחסד ורחמים עלינו ועל ישראל עמך, וברכנו כולנו, ממאור פניך: כי ממאור פניך נתת לנו ה' אלוהינו, תורה וחיים אהבה וחסד צדקה ושלום, וטוב בעיניך, לברך את עמך ישראל בכל עת בשלום. ברוך אתה ה', המברך את עמו ישראל בשלום.

יז בימות החמה, אומר בברכה שנייה רב להושיע, מוריד הטל, מכלכל חיים בחסד . . . ; ומברך ברכה תשיעית, בנוסח זה:

ברכנו ה' אלוהינו, בכל מעשה ידינו, וברך את שנותינו בטללי רצון ברכה ונדבה, כשנים הטובות. ברוך אתה ה', מברך השנים.

יח בלילי מוצאי שבת ומוצאי יום הכיפורים ומוצאי ימים טובים, מברך ברכה רביעית בנוסח זה:

אתה חונן לאדם דעת, ומלמד לאנוש בינה; ואתה הבדלת בין קודש לחול, ובין אור לחושך, ובין ישראל לגויים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. כשם שהבדלת בין קודש לחול, כך פדנו והצילנו מכל מיני משחית ומכל מיני פורעניות המתרגשות לבוא בעולם; ושומרנו מן הכול, וחוננו מאיתך דעה ובינה והשכל. ברוך אתה ה', חונן הדעת.

יט בראשי חודשים, ובחולו של מועד, מוסיף בברכת שבע עשרה בערבית ושחרית ומנחה, ומברך אותה בנוסח זה:

רצה ה' אלוהינו בעמך ישראל ולתפילתם שעה, והשב העבודה לדביר ביתך, ואישי ישראל ותפילתם מהרה באהבה תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך. -אלוהינו ואלוהי אבותינו, יעלה ויבוא יגיע יראה יירצה יישמע יפקד ייזכר לפניך זכרוננו, זכרון אבותינו, זכרון ירושלים עירך, זכרון משיח בן דויד עבדך, זכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפליטה לטובה לחן לחסד ולרחמים ביום ראש החודש הזה, לרחם בו עלינו ולהושיענו. זוכרנו ה' אלוהינו בו לטובה, פוקדנו בו לברכה, הושיענו בו לחיים, בדבר ישועה ורחמים; חוס וחוננו, ורחם עלינו, ומלטנו בו מכל צרה ויגון, ושמחנו בו שמחה שלמה. ותרצנו, ותחזינה עינינו בשובך לנווך, לציון ברחמים, כמאז. ברוך אתה ה', המחזיר שכינתו לציון.

כ ובחולו של מועד אומר:

ביום מקרא קודש הזה, ביום מועד חג המצות הזה--או, ביום מועד חג הסוכות הזה, לרחם בו עלינו ולהושיענו . . .

כא ביום תענית, מברך ברכת שש עשרה היחיד בנוסח זה:

שמע קולנו ה' אלוהינו, חוס ורחם עלינו וקבל ברחמים ורצון את תפילתנו; מלפניך מלכנו, ריקם אל תשיבנו. -עננו ה' אלוהינו, עננו ביום צום התענית הזה כי בצרה גדולה אנחנו. אל תסתר פניך ממנו, ואל תעלם אוזנך משמוע תפילתנו, והיה קרוב, לשווענו: טרם נקרא, ואתה תענה; נדבר, ואתה תשמע. כדבר שנאמר והיה טרם יקראו, ואני אענה; עוד הם מדברים, ואני אשמע. כי אתה, שומע תפילת כל פה. ברוך אתה ה', שומע תפילה.

כב ושליח ציבור אומר נוסח זה, ברכה בפני עצמה; אחר ברכה שביעית, אומר:

עננו ה' אלוהינו . . . עוד הם מדברים, ואני אשמע. כי אתה עונה, בכל עת צרה וצוקה; פודה, ומציל. ברוך אתה ה', העונה בעת צרה.

כג בתשעה באב, מברך ברכת ארבע עשרה בנוסח זה:

-- -- רחם ה' אלוהינו, עלינו, ועל ישראל עמך, ועל ירושלים עירך: העיר האבילה החרבה השוממה, הנתונה ביד זרים, היושבת וראש לה חפוי, כאישה עקרה שלא ילדה. ויבלעו לגיונים, ויירשוה עובדי פסילים; וייתנו את נבלת עבדיך, מאכל לעוף השמיים ולבהמת הארץ. על כן ציון במרר תבכה, וירושלים תיתן קולה: ליבי ליבי על חלליהם, מעיי מעיי על הרוגיהם. ראה ה' והביטה, ורחם שוממותיה ונחמיה כי אתה ה' באש יסדתה, ובאש אתה עתיד לבנותה: ככתוב ואני אהיה לה נאום ה', חומת אש סביב; ולכבוד, אהיה בתוכה. ברוך אתה ה', בונה ירושלים.

כד בפורים, מברך ברכת שמונה עשרה בנוסח זה:

מודים אנחנו לך: שאתה הוא ה' אלוהינו, צור חיינו מגן ישענו, אתה הוא, לדור ודור. נודה לך ונספר תהילתך על חיינו המסורין בידך, ועל נשמותינו הפקודות לך, על ניסוך שבכל יום ויום, ועל נפלאותיך שבכל עת ועת, על הניסים ועל הגבורות ועל התשועות, שעשית עימנו ועם אבותינו בימים ההם בזמן הזה: בימי מורדכיי ואסתר, כשעמד המן הרע על עמך בית ישראל, וביקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, ושללם לבוז; ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, ודנת את דינם, ורבת את ריבם, ונקמת את נקמתם; והפרת את עצתו, וקילקלת את מחשבתו, והשיבות לו גמולו בראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ; ועשית לך שם גדול בעולמך, ולעמך ישראל עשית פלא וניסים. כשם שעשית עימהן פלא וניסים, כך עשה עימנו ניסים וגבורות בעת ובעונה הזאת. ועל כולם ה' אלוהינו, אנו מודים לך. הטוב כי לא כלו רחמיך.

כה בחנוכה, מברך ברכה זו בנוסח זה:

מודים אנחנו לך . . . על נפלאותיך שבכל עת ועת, על הניסים ועל הגבורות ועל המלחמות ועל התשועות ועל הפדות ועל הפורקן, שעשית עימנו ועם אבותינו בימים ההם בזמן הזה: בימי מתתיה בן יוחנן כוהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה מלכות יוון הרשעה על עמך בית ישראל, לבטלם מתורתך, ולהעבירם מחוקי רצונך; ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, ודנת את דינם, ורבת את ריבם, ונקמת את נקמתם; ומסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעוטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים ופושעים ביד עושי תורתך; ועשית לך שם גדול בעולמך, ולעמך ישראל עשית פלא וניסים. כשם שעשית עימהם ניסים וגבורות, כך עשה עימנו ניסים וגבורות בעת ובעונה הזאת. ועל כולם ה' אלוהינו, אנו מודים לך.

כו שליח ציבור, מברך לעולם ברכה שלישית בנוסח זה:

נקדישך ונעריצך, ונשלש לך קדושה משולשת, כדבר האמור על ידי נביאך וקרא זה אל-זה-ואמר; קדוש קדוש קדוש ה' צבאות; מלוא כל הארץ, כבודו. כבודו וגודלו, מלא עולם; ומשרתיו שואלים, איה מקום כבודו. משבחים ואומרים, ברוך כבוד ה', ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו, כי מחכים אנו לך. מתיי תמלוך בציון, בחיינו ובימינו. תשכון תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך, לדור ודור ולנצח נצחים. ועינינו תראינה במלכות עוזך, כדבר האמור בשירי קודשך על ידי דויד עבדך משיח צדקך: ימלוך ה', לעולם אלוהיך ציון, לדור ודור: הללו יה. לדור ודור נגיד גודלך, ולנצח נצחים קדושתך נקדיש; ושבחך אלוהינו מפינו לא ימוש, כי אל מלך גדול וקדוש אתה. ברוך אתה ה', האל הקדוש.

בעת ששליח ציבור אומר בברכה זו וקרא זה אל-זה-ואמר, -כל העם עונין: קדוש קדוש קדוש ה' צבאות; מלוא כל הארץ, כבודו. וכשהוא אומר איה מקום כבודו, כל העם עונין: משבחים ואומרים, ברוך כבוד ה', ממקומו. וכשהוא אומר בחיינו ובימינו, כל העם עונין אמן. וכשהוא אומר על ידי דויד משיח צדקך, כל העם עונין: ימלוך ה', לעולם אלוהיך ציון, לדור ודור: הללו יה. וכל אלו הדברים שעונין הציבור, הוא קורא עימהן; ולא יגביה קולו, בעת שהן עונין עימו.

ואחד היחיד ואחד הציבור, בעשרת ימים שמראש השנה ועד יום הכיפורים, אומר בסוף ברכה זו, כאמור ויגבה ה' צבאות, במשפט; והאל, הקדוש, נקדש, בצדקה. ברוך אתה ה', המלך הקדוש.

כז שליח ציבור אומר קדיש לעולם קודם כל תפילה, ואחר כל תפילה; ואחר שאומר סדר היום, בכל עת שיאמר סדר היום, יתחנן מעט, ויאמר קדיש; וכשישלים לקרות בתורה, ובכל עת שיתחנן בדברי תחנונים, כשיגמור תחנוניו, יאמר קדיש.

כה נוסח הקדיש:

יתגדל ויתקדש שמייה רבה. בעלמא די ברא כרעותיה, וימליך מלכותיה, ויצמח פורקניה, ויקרב משיחיה, ויפרוק עמיה, בחייכון וביומיכון ובחייהון דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב; ואימרו אמן. יהא שמייה רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמיא. יתברך. ישתבח יתפאר, יתרומם יתעלה, יתהדר יתהלל, ויתנשא שמייה דקודשא בריך הוא. לעילא לעילא מכל ברכתא שירתא ותושבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא; ואימרו אמן.

בעת שיאמר שליח ציבור יתגדל ויתקדש שמייה רבה, כל העם עונין אמן. ובעת שהוא אומר תחילה ואימרו אמן, כל העם עונין אמן יהא שמייה רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמיא; ומצות חכמים הראשונים לענות אמן יהא שמייה רבה מברך, בכל כוחו של אדם. וכשהוא אומר יתברך, כל העם עונין אמן. וכשהוא אומר בריך הוא, כל העם עונין אמן. וכשהוא אומר בסוף ואימרו אמן, כל העם עונין אמן. וכסדר הזה עונין, בכל קדיש וקדיש.

כט קדיש בתרא. כל קדיש שאומר שליח ציבור אחר שגומר התפילה, שאינו אומר אחריו כלום, אלא כל העם שומעין אותו ויוצאין ונפטרין נהגו העם כולם, להוסיף בסופו נוסח זה:

תתקבל צלותכון ותתעביד בעותכון וצלותהון ובעותהון דכל בית ישראל, קודם אבוהון די בשמיא; יהא שלמא רבא משמיא וסייעתא ופורקנא עליכון ועלנא, ועל כל קהלהון דישראל; ואימרו אמן. עושה שלום במרומיו, הוא ברחמיו יעשה שלום על כל ישראל.

ל קדיש דרבנן. כל עשרה מישראל או יתר שהיו עוסקין בתלמוד תורה שבעל פה, ואפילו במדרשות או בהגדות כשהן מסיימין, אומר אחד מעומד קדיש בנוסח זה:

יתגדל ויתקדש שמיה רבה. דעתיד לחדתא עלמא, ולאחאה מיתיא ולמפרק חייא, ולמבני קרתא דירושלם ולשכללא היכלא קדישא, ולמעקר פולחנא נוכראה מן ארעא ולאחנא די שמיה לאתריה בזיוויה וביקריה, וימליך מלכותיה ויצמח פורקניה, ויבע משיחיה ויפרוק עמיה, בחייכון וביומיכון ובחיייהון דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב; ואימרו אמן. יהא שמיה רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמיא. יתברך. ישתבח יתפאר, יתרומם יתעלה, יתהדר יתהלל, ויתנשא שמיה דקודשא בריך הוא. לעילא לעילא מכל בירכתא שירתא תושבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא; ואימרו אמן. על רבנן ועל תלמידיהון ועל תלמידי תלמידיהון דעסיקין באורייתא די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר, יהי לכון ולהון חינא וחיסדא ורחמי וסייעתא ורווחא מקודם אבוהון די בשמיא, ואימרו אמן. יהא שלמא רבא משמיא וסייעתא ופורקנא . . . עושה שלום במרומיו, הוא ברחמיו יעשה שלום על כל ישראל. וזה הוא הנקרא קדיש דרבנן.

לא נהגנו להתחנן בנפילת פנים בדברים ובפסוקים אלו פעמים בכולן, ופעמים במקצתן:

לפניך, אני כורע ומשתחוה ומתחנן--אדוך-העולם, אלוהי האלוהים ואדוני האדונים: כי לא על צדקותינו, אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי, על רחמיך הרבים. מה נאמר לה', מה נדבר, ומה-נצטדק. חטאנו ועווינו, והרשענו ומרדנו; וסור ממצוותיך, וממשפטיך. לך אדוניי הצדקה, ולנו בושת הפנים. הושחרו פנינו מפני אשמתנו, ונכפפה קומתנו מפני עוונותינו; אין לנו פה להשיב, ולא מצח להרים ראש. אלוהיי בושתי ונכלמתי להרים אלוהיי פניי, אליך: כי עוונותינו רבו למעלה ראש, ואשמתנו גדלה עד לשמיים. אין בנו מעשים. עשה עימנו צדקה למען שמך, כמו שהבטחתנו על ידי נביאיך: למען שמי אאריך אפי, ותהילתי אחטום לך לבלתי, הכריתך. לא למענכם אני עושה, בית ישראל: כי אם לשם קודשי. לא לנו ה', לא לנו:

כי לשמך, תן כבוד על חסדך, ועל אמיתך. למה, יאמרו הגויים: איה נא, אלוהיהם. אנא ה', אל תפן, אל קשי העם הזה, ואל רשעו, ואל חטאתו. סלח נא, לעוון העם הזה כגודל חסדך; וכאשר נשאת לעם הזה, ממצריים ועד הנה. למען שמך ה'; וסלחת לעווני, כי רב הוא. אדוניי שמעה, אדוניי סלחה, אדוניי הקשיבה ועשה, ואל תאחר: למענך אלוהיי כי שמך נקרא, על עירך ועל-עמך.

לב נהגו העם להתחנן אחר נפילת פנים, כשמגביה פניו מן הקרקע; בפסוקים אלו, אומר:

ואנחנו, לא נדע מה-נעשה-- פני עלך-- עינינו-- זכור-רחמיך ה', וחסדיך: כי מעולם המה. אל תזכור לנו, עוונות ראשונים: מהר, יקדמונו רחמיך כי דלונו מאוד. קומה, עזרתה לנו; ופדנו, למען חסדך. יהי חסדך ה' עלינו: כאשר, ייחלנו לך. אם עוונות תשמור יה אדוניי, מי יעמוד. כי עימך הסליחה למען, תיוורא. ה' הושיעה: המלך, יעננו ביום קוראנו. כי הוא, ידע יצרנו; זכור, כי עפר אנחנו. עוזרנו, אלוהי ישענו על דבר כבוד שמך; והצילנו וכפר על חטאותינו, למען שמך.

לג וכן נהגו העם להתחנן אחר סדר היום תמיד, בתחנונים אלו:

ה', אלוהי אברהם יצחק וישראל אבותינו, שומרה זאת לעולם, ליצר מחשבות לבב עמך; והכן לבבם, אליך. והוא רחום, יכפר עוון ולא ישחית: והרבה, להשיב אפו; ולא יעיר, כל חמתו. כי אתה אדוניי, טוב וסלח; ורב חסד, לכל קוראיך. צדקתך צדק לעולם; ותורתך אמת. מי אל כמוך, נושא עוון ועובר על פשע, לשארית, נחלתו: לא החזיק לעד אפו, כי חפץ חסד הוא. ישוב ירחמנו, יכבוש עוונותינו; ותשליך במצולות ים, כל חטאותם. תיתן אמת ליעקוב, חסד לאברהם, אשר נשבעת לאבותינו, מימי קדם. ברוך אדוניי, יום יום: יעמוס לנו האל ישועתנו סלה. ה' צבאות עימנו; משגב לנו אלוהי יעקוב סלה. ה' צבאות אשרי

אדם, בוטח בך. ברוך אלוהינו ברוך אדונינו, ברוך בוראנו שבראנו לכבודו, שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת על ידי משה רבנו, חיי עולם נטעה בתוכנו. הרחמן יפתח ליבנו לתלמוד תורתו, וייתן בליבנו אהבתו ויראתו, לעשות רצונו כרצונו, ולעובדו בלבב שלם ובנפש חפצה למען לא ניגע לריק, ולא נלד לבהלה. כן יהי רצון ורחמים מלפניך ה' אלוהינו, שנחיה לשמור חוקיך בעולם הזה ולימות המשיח, כדי שנזכה ונירש טוב לחיי העולם הבא. למען, יזמרך כבוד ולא יידום: ה' אלוהיי, לעולם אודך. יהיו לרצון אמרי פי, והגיון ליבי לפניך: ה', צורי וגואלי.

לד ונהגו-מקצת העם, לקרות בכל יום אחר תחנונים אלו, שיר מזמור שהיו הלויים אומרים בבית המקדש באותו היום. וקוראין לדויד: אליך ה', נפשי אשא, כל המזמור. וקוראין אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינה, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם: שנאמר וכל בנייך, לימודי ה'; ורב, שלום בנייך. אין כאלוהינו, אין כאדונינו, אין כמלכנו, אין כמושיענו; מי כאלוהינו, מי כאדונינו, מי כמלכנו, מי כמושיענו; נודה לאלוהינו, נודה לאדונינו, נודה למלכנו, נודה למושיענו; ברוך אלוהינו, ברוך אדונינו, ברוך מלכנו, ברוך מושיענו; אתה הוא אלוהינו, אתה הוא אדונינו, אתה הוא מלכנו, אתה הוא מושיענו. אתה תקום, תרחם ציון: כי עת לחננה, כי בא מועד. אך צדיקים, יודו לשמך; יישבו ישרים, את פניך. ויבטחו בך, יודעי שמך: כי לא עזבת דורשיך ה'. --פנ, כל העמים, ילכו, איש בשם אלוהיו; ואנחנו, נלך בשם ה' אלוהינו לעולם ועד.

לה כבר אמרנו בספר זה שבימי השבתות וימים טובים, מתפלל אדם בכל תפילה שבע ברכות שלוש ראשונות ושלוש אחרונות, וברכה אחת אמצעית מעין היום. ובראש השנה וביום הכיפורים של יובל, מתפלל באמצע שלוש ברכות ובתפילת מוסף בלבד; ונמצא מתפלל במוסף בשני ימים אלו, תשע ברכות. ובמוסף

ראש חודש ובמוסף חולו של מועד, מתפלל שבע שלוש ראשונות ושלוש אחרונות, וברכה אחת באמצע. וזה הוא נוסח כל הברכות האמצעיות:

לו ברכה אמצעית של לילי שבת:

אתה קידשת את יום השביעי לשמך, תכלית מעשה שמיים וארץ, ובירכתו מכל הימים, וקידשתו מכל הזמנים: -פאמור ויברך אלוהים את יום השביעי, ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו, אשר ברא אלוהים לעשות. אלוהינו ואלוהי אבותינו רצה נא במנוחתנו, וקדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך, ושמח נפשנו בישועתך ושבענו מטובך, וטהר ליבנו לעובדך באמת; והנחילנו באהבה וברצון שבתות קודשך, וינוחו בם כל ישראל אוהבי שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת.

לז ברכה אמצעית של שחרית שבת:

ישמח משה במתנת חלקו, כי עבד נאמן קראת לו, כליל תפארת בראשו נתת בעומדו לפניך על הר סיני, שני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהן שמירת שבת. -וכן כתוב בתורתך, ושמרו בני ישראל, את-השבת, לעשות את השבת לדורותם, ברית עולם. ביני, ובין בני ישראל אות היא, לעולם: כי ששת ימים, עשה ה' את השמיים ואת הארץ, וביום השביעי, שבת ויינפש. ישמחו במלכותך שומרי שבת קוראי עונג, עם מקדשי שביעי. אלוהינו ואלוהי אבותינו רצה נא במנוחתנו, וקדשנו במצוותיך . . . ברוך אתה ה', מקדש השבת.

לח ברכה אמצעית של מוסף שבת:

למשה ציווית על הר סיני מצות שבת, זכור ושמור, ובו ציוויתנו ה' אלוהינו, להקריב לך קרבן מוסף כראוי. יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו, שתעלנו לארצנו ותיטענו בגבולנו; ושם נעשה לפניך את

קרבות חובתנו, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום המנוח הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך, כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. לא נתתו מלכנו לגויי הארצות, ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים, גם במנוחתו, לא ישכנו ערלים: לבית ישראל נתתו, זרע ישורון אשר במ בחרת; חמדת ימים, אותו קראת. אלוהינו ואלוהי אבותינו רצה נא במנוחתנו . . . ברוך אתה ה', מקדש השבת.

לט ברכה אמצעית של מנחת שבת:

אתה אחד, ושמך אחד; ומי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ. עשרת תהילה ותפארת ישועה, לעמך נתת; אברהם יגל, יצחק ירנן, יעקוב ובניו ינוחו בו, מנוחה שלמה שאתה רוצה בה. יכירו בניך ויידעו, כי מאיתך היא מנוחתם; הנח לנו אבינו, ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו. אלוהינו ואלוהי אבותינו רצה נא במנוחתנו . . . ברוך אתה ה', מקדש השבת.

מ ברכה אמצעית של מוסף ראש חודש:

ראשי חודשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם, להיותם מקריבין לפניך זבחי רצון, ושעירי חטאת לכפר בעדם; זיכרון לכולם יהיה, תשועת נפשם מיד שונא. מזבח חדש בציון תכין, ועולת ראש חודש נעלה עליו; שירי דויד נשמע בעירך, האמורים לפני מזבחך לרצון. אהבת עולם תביא להם, וברית אבות לבנים תזכור. אלוהינו ואלוהי אבותינו, מפני חטאינו, גלינו מארצנו, ונתרחק מעל אדמתנו. יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו, שתעלנו לארצנו ותיטענו בגבולנו; ושם נעשה לפניך את קרבות חובתנו, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום ראש החודש הזה נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך, כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו, שתחדש עלינו את ראש החודש הזה לטובה לברכה, לחן לחסד ולרחמים, לחיים ולשלום; ויהי ראש החודש הזה סוף וקץ

לכל הטאותינו וצרותינו, תחילה וראש לפדות נפשנו כי בעמך ישראל מכל האומות בחרת, וראשי חודשים להם נתת. ברוך אתה ה', מקדש ישראל וראשי חודשים.

מא ברכה אמצעית של מוסף ראש חודש שחל להיות בשבת:

אתה יצרת עולמך מקדם, כילית מלאכתך ביום השביעי; ובחרת בנו מכל העמים ורצית בנו מכל הלשונות, וקידשתנו במצוותיך וקירבתנו מלכנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש, עלינו קראת. ותיתן לנו ה' אלוהינו שבתות למנוחה, ויום ראש החודש הזה לכפר בעדנו. ומפני חטאינו, גלינו מארצנו ונותרחקנו מעל אדמתנו, ואין אנו יכולין לעשות לפניך, קרבנות חובותינו. יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו, שתעלנו לארצנו ותיטענו בגבולנו; ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום המנוח הזה ויום ראש החודש הזה, נעשה ונקריב לפניך באהבה כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו, שתחדש עלינו את ראש החודש הזה לטובה. . . לפדות נפשנו. ורצה נא במנוחתנו, וקדשנו במצוותיך. . . וינוחו בם כל ישראל אוהבי שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת וישראל וראשי חודשים.

--

מב ברכה אמצעית של יום טוב של פסח, בערבית ושחרית ומנחה:

אתה בחרתנו מכל העמים ורצית בנו מכל הלשונות, וקידשתנו במצוותיך וקירבתנו מלכנו לעבודתך; ושמך הגדול והקדוש, עלינו קראת. ותיתן לנו ה' אלוהינו, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קודש הזה, את יום חג המצות הזה, זמן חירותנו באהבה זכר ליציאת מצריים. אלוהינו ואלוהי אבותינו, יעלה ויבוא יגיע ייראה יירצה יישמע יפקד ייזכר לפניך זכרוננו, זכרון אבותינו, זכרון ירושלים עירך, זכרון משיח בן

דויד עבדך, זכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפליטה לטובה לחן לחסד ולרחמים ביום טוב מקרא קודש הזה, ביום חג המצות הזה, לרחם בו עלינו ולהושיענו. זוכרנו ה' אלוהינו בו לטובה, פוקדנו בו לברכה, הושיענו בו לחיים, בדבר ישועה ורחמים; חוס וחוננו, ורחם עלינו, ומלטנו בו מכל צרה ויגון, ושמחנו בו שמחה שלמה, כי אל מלך רחום וחנון אתה. והשיאנו ה' אלוהינו, את ברכת מועדיך לחיים לשמחה ולשלום, כאשר רצית ואמרת לברכנו כן תברכנו, סלה. וקדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך, ושמח נפשנו בישועתך ושבענו מטובך, וטהר ליבנו לעובדך באמת; והנחילנו בשמחה ובששון מועדי קודשך, וישמחו בם כל ישראל אוהבי שמך. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים.

מג ברכה אמצעית של מוסף הפסח:

אתה בחרתנו מכל העמים... --זכר ליציאת מצריים. ומפני חטאינו, גלינו מארצנו ונתרחק מעל אדמתנו; ואין אנו יכולין לעלות להיראות להשתחוות לפניך בבית בחירתך, בנווה הדרך בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו מפני היד שנשתלחה במקדשך. יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו, שתשוב ותרחם עליו ועלינו ברחמיך הרבים, ותקבץ פזורינו מבין הגויים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ, והביאנו לציון עירך ברינה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם. ושם נעשה לפניך את קרבנות חובתנו, תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום טוב מקרא קודש הזה, יום חג המצות הזה, נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך, כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. מלך רחמן, רחם עלינו; טוב ומטיב, הידרש לנו; שובה עלינו בהמון רחמיך, בגלל אבותינו שעשנרצונך. בנה ביתך כבתחילה, וכונן מקדשך על מכונו, והראנו בבנינו, ושמחנו בתיקונו; והשב ישראל אל נווהו וכוהנים לעבודתם, ולויים לדוכנן, וישראל למעמדן, וארמון על משפטו יישב. ושם נעלה וניראה לפניך בשלוש פעמי רגלינו, ככתוב בתורתך: שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה'

אלוהיך, במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות, ובחג הסוכות; ולא ייראה את פני ה', ריקם. איש, כמתנת ידו, כברכת ה' אלוהיך, אשר נתן לך. והשיאנו ה' אלוהינו, את ברכת מועדיך . . . ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים.

מד ופגוסח זה הוא מתפלל בחג השבועות ובחג הסוכות, בלא חסרון ולא יתר: אלא שבחג השבועות, הוא אומר את יום טוב מקרא קודש הזה, את יום חג השבועות הזה, זמן מתן תורתנו באהבה זכר ליציאת מצריים. וכן הוא אומר, ביום טוב מקרא קודש הזה, ביום חג השבועות הזה, לרחם בו עלינו . . . ובמוסף, הוא אומר ואת מוספי יום טוב מקרא קודש הזה, יום חג השבועות הזה. וכן בחג הסוכות, הוא אומר את יום טוב מקרא קודש הזה, יום חג הסוכות הזה, זמן שמחתנו . . . וכן בשמיני עצרת, אומר את יום טוב מקרא קודש הזה, את יום חג שמיני עצרת הזה, זמן שמחתנו . . . וכן במוסף, אומר ואת מוספי יום טוב מקרא קודש הזה, יום חג שמיני עצרת הזה, נעשה ונקריב לפניך. ואם חל יום טוב להיות בשבת, אומר אתה בחרתנו . . . ותיתן לנו ה' אלוהינו שבתות למנוחה, מועדים לשמחה וחגים וזמנים לששון, את יום המנוח הזה, את יום טוב מקרא קודש הזה, את יום חג פלוני הזה . . . וכן במוסף, אומר ואת מוספי יום המנוח הזה, יום טוב מקרא קודש הזה, יום חג פלוני . . . ועל דרך זו הוא מזכיר השבת בראש השנה, וביום הכיפורים, אם חלו להיות בשבת, בין בשאר תפילות בין במוסף. וחותרם בכל התפילות של שלושה רגלים, מקדש השבת וישראל והזמנים; ובראש השנה, הוא חותרם מלך על כל הארץ, מקדש השבת וישראל ויום הזיכרון. וביום הכיפורים, הוא חותרם מלך על כל הארץ, מקדש השבת וישראל ויום הכיפורים.

מה--גדגו-רוב העם מראש השנה ועד יום הכיפורים, להוסיף בכל תפילה בעשרת הימים: בברכה ראשונה, מוסיפין זוכרנו לחיים אל מלך חפץ בחיים, כותבנו בספר חיים למענך אלוהים חיים,

מלך רחמן, ומושיע ומגן; ברוך אתה ה', מגן אברהם. ומוסיפין בברכה שנייה, מי כמוך אב הרחמן, זוכר יצוריו ברחמים לחיים, ונאמן אתה, להחיות מתים. ברוך אתה ה', מחייה המתים. ומוסיפין בברכת שמונה עשרה, זכור רחמיך ה' אלוהינו, וכבוש כעסך, וכתוב לחיים, כל בני בריתך. ברוך אתה ה', הטוב שמך ולך נאה להודות. ומוסיפין בברכה אחרונה, ובספר חיים ברכה ושלוש, וניזכר וניכתב לפניך, אנו וכל עמך בית ישראל, לחיים ולשלוש. ברוך אתה ה', המברך את עמו ישראל בשלוש. ובתפילת נעילה יום הצום, אומר בברכות אלו מקום זוכרנו לחיים, חותמנו לחיים. וכל התוספות האלו, מנהג מקומות; ויש מקומות שנהגו שלא יוסיפו דבר.

מנהג פשוט שמברכין ברכה שלישית בנוסח זה, בשני ימים של ראש השנה בכל תפילה ותפילה מארבע התפילות; וכן נהגו מקצת, לברך אותה באותו הנוסח בכל תפילה ותפילה מחמש תפילות של יום הכיפורים; וזה הוא נוסחה:

אתה קדוש, ושמך קדוש, וקדושים בכל יום יהללוך, סלה. ובכן תן פחדך ה' אלוהינו על כל מעשיך, ואימתך על כל מה שבראת; וייראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים, וייעשו כולם אגודה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם כמו שידענו ה' אלוהינו, שהשלטון מלפניך, עוז בידך וגבורה בימינך, ושמך נורא על כל מה שבראת. ובכן תן כבוד לעמך תהילה ליראיך, תקווה לדורשיך פתחון פה למייחלים לך; שמחה לארצך ששון לעירך, וצמיחת קרן לדויד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך. ואז צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוזו, וחסידים ברינה יגילו ועולתה תקפוץ פיה; וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ. ומלכות העליזה מהרה תעקור ותשבור, ותמלוך אתה הוא ה' אלוהינו מהרה על כל מעשיך, בירושלים עירך, ובהר ציון משכן כבודך ונגד זקניך כבוד. ככתוב וחפרה הלבנה, ובושה החמה: כי מלך ה' צבאות, בהר ציון ובירושלים,

ונגד זקניו, כבוד. ונאמר ה' ימלוך, לעולם ועד. ונאמר ויגבה ה'
צבאות, במשפט; והאל, הקדוש, נקדש, בצדקה. ברוך אתה ה',
המלך הקדוש.

מו ברכה אמצעית של ראש השנה, בערבית ושחרית ומנחה:

אתה בחרתנו מכל העמים ורצית בנו מכל הלשונות, וקידשתנו
במצוותיך וקירבתנו מלכנו לעבודתך; ושמך הגדול והקדוש,
עלינו קראת. -דיתן לנו ה' אלוהינו, את יום טוב מקרא קודש
הזה, את יום הזיכרון הזה, זכרון תרועה באהבה זכר ליציאת
מצריים. אלוהינו ואלוהי אבותינו, יעלה ויבוא . . . כי אל מלך
רחום וחנון אתה. אלוהינו ואלוהי אבותינו, מלוך על כל העולם
כולו בכבודך, והינשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון
עוזך על כל יושבי תבל ארצך; ויידע כל פעול כי אתה פעלתו,
ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמרו כל אשר נשמה באפו, ה'
אלוהי ישראל מלך ומלכותו בכול משלה. קדשנו במצוותיך . . .
ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש
ישראל ויום הזיכרון.

מז ברכה ראשונה משלוש ברכות אמצעייות של מוסף ראש
השנה:

אתה בחרתנו מכל העמים . . . זכר ליציאת מצריים. ומפני
חטאינו, גלינו מארצנו . . . תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת
מוספי יום טוב מקרא קודש הזה, יום הזיכרון הזה, נעשה ונקריב
לפניך כמצות רצונך, כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה
עבדך. עלינו לשבח לאדון הכול, לתת גדולה ליוצר בראשית:
שלא עשנו כגויי הארצות, ולא שמנו ככל משפחות האדמה, שלא
שם חלקנו כהם, ולא גורלנו ככל המונם שהם משתחוים להבל
וריק, ומתפללים לאל לא יושיע. ואנו משתחוים לפני מלך מלכי
המלכים ברוך הוא, שהוא נוטה שמיים ויוסד ארץ; מושב יקרו
בשמיים ממעל, ושכינת עוזו בגובהי מרומים. הוא אלוהינו, ואין

עוד; אמת מלכנו, ואין זולתו. ככתוב בתורתך וידעת היום, והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלוהים, בשמיים ממעל ועל הארץ מתחת: אין; עוד. -אוחילה-לאל אלה-פני, -אשאלה ממנו מענה לשון, אשר בקהל עם אשר עוזו, אביעה רננו בעד מפעליו. לאדם מערכי לב; ומה', מענה לשון. אדוניי, שפתיי תפתח; ופי, יגיד תהילתך. ברוך אתה ה' למדני חוקיך. על כן נקווה לך ה' אלוהינו, לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גילולים מן הארץ והאילים כרות ייכרתון, לתכן עולם במלכות שדיי. וכל בני בשר יקראו בשמך, להפנות אליך כל רשעי ארץ; יכירו ויידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך תישבע כל לשון. לפניך ה' אלוהינו יכרעו וייפולו, ולכבוד שמך הגדול יקר ייתנו, ויקבלו כולם עול מלכותך, ותמלוך עליהם לעולם ועד. כי המלכות, שלך היא; ולעולמי עד, תמלוך בכבוד. ככתוב בתורתך, ה' ימלוך, לעולם ועד. וכתוב לא הביט אוון ביעקוב, ולא ראה עמל בישראל; ה' אלוהיו עימו, ותרועת מלך בו. וכתוב ויהי בישורון, מלך, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל. ובדברי קודשך כתוב לאמור, כי לה', המלוכה; ומושל, בגויים. וכתוב ה' מלך, גאות לבש: לבש ה', עוז התאזר; אף תיכון תבל, בל תימוט. וכתוב ימלוך ה', לעולם אלוהיך ציון, לדור ודור: הללו יה. וכתוב שאו שערים, ראשיכם . . . ועל ידי עבדיך הנביאים נאמר, כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו, ה' צבאות: אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדיי אין אלוהים. וכתוב ועלו מושיעים בהר ציון, לשפוט את הר עשיו; והייתה לה', המלוכה. וכתוב והיה ה' למלך, על כל הארץ; ביום ההוא, יהיה ה' אחד ושמו אחד. ובתורתך, כתוב לאמור שמע, ישראל: ה' אלוהינו, ה' אחד. אלוהינו ואלוהי אבותינו, מלוך על כל העולם כולו בכבודך . . . ומלכותו בכול משלה. קדשנו במצוותיך . . . ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזיכרון.

היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים, או כעבדים: -אם כבנים רחמנו, כרחם אב על בנים; ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחוננו ותוציא לאור משפטנו, קדוש.

מח ברכה שנייה:

אתה זוכר מעשה עולם, ופוקד כל יצורי קדם; לפניך נגלו כל תעלומות, והמון נסתרות שמבראשית: כי אין-שכחה לפני פיסא כבודך, ואין נסתר מנגד עיניך; אתה זוכר את כל המפעל, וגם כל היצור לא נכחד ממך. הכול גלוי לפניך ה' אלוהינו, צופה ומביט עד סוף כל הדורות: כי תביא חוק זיכרון להיפקד כל רוח ונפש, ולהיזכר מעשים רבים והמון ברייות לאין תכלית. מראשית, כזאת הודעת; ומלפנים, אותה גילית. זה היום תחילת מעשיך, זיכרון ליום ראשון: כי חוק לישראל הוא; משפט, לאלוהי יעקוב. ועל המדינות בו ייאמר איזו לחרב איזו לשלום, איזו לרעב איזו לשובע. וברייות בו ייפקדו להזכירם לחיים, ולמוות. מי לא נפקד ביום הזה, כי זכר כל היצור לפניך בא: מעשה איש ופקודתו, ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו, ויצרי כל מעללי איש. אשרי איש שלא ישכחך, ובן אדם יתאמץ בך: כי דורשיך לעולם לא ייכשלו, וגם לא תכלים לנצח כל החוסים בך. הלוא את נוח באהבה זכרת, ותפקדהו בהמון רחמיך בהביאך את מי המבול לשחת כל בשר מפני רוע מעלליהם. על כן זכרנו בא לפניך ה' אלוהינו, להרבות זרעו כעפרות תבל, וצאצאיו כחול הים. ככתוב בתורתך, ויזכור אלוהים, את נוח, ואת כל החיה ואת כל הבהמה, אשר איתו בתיבה; ויעבר אלוהים רוח על הארץ, וישוכו המים. וכתוב וישמע אלוהים, את נאקתם; ויזכור אלוהים את בריתו, את אברהם את יצחק ואת יעקוב. וכתוב וזכרתי, את בריתי יעקוב; ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם, אזכור והארץ אזכור. ובדברי קודשך כתוב לאמור, זכר עשה, לנפלאותיו; חנון

ורחום ה'. טרף, נתן ליראיו; יזכור לעולם בריתו. ונאמר זכר לעולם בריתו; דבר ציווה, לאלף דור. ונאמר ויזכור להם בריתו; ויינחם, כרוב חסדיו. ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמור, הלוך וקראת באוזני ירושלים לאמור, כה אמר ה', זכרתי לך חסד נעוריך, אהבת כלולותיך לכתך אחריי במדבר, בארץ לא זרועה. וכתוב וזכרתי אני את בריתי אותך, בימי נעוריך; והקימותי לך, ברית עולם. וכתוב הבן יקיר לי אפריים, אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו, זכור אזכרנו עוד; על כן, המו מעיי לו רחם ארחמנו, נאום ה'. אלוהינו ואלוהי אבותינו, יעלה ויבוא יגיע יראה... כי אל מלך רחום וחנון אתה. וזוכרנו בזיכרון טוב מלפניך, ופוקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם. וזכור לנו ה' אלוהינו את הברית ואת החסד ואת השבועה, אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המורייה. ותיראה לפניך העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח, וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם. כן יכבשו רחמיך את כעסך, וייגלו רחמיך על מידותיך, ותתנהג עימנו במידת רחמים, ואל תתנהג עימנו במידת הדין. ובעבור שמך הגדול, ישוב אפך מעמך ישראל, ומעירך, ומנחלתך. וקיים לנו ה' אלוהינו, את הדבר שהבטחתנו בתורתך על ידי משה עבדך: וזכרתי להם, ברית ראשונים: אשר הוצאתי אותם מארץ מצריים לעיני הגויים, להיות להם לאלוהים אני ה'. כי זוכר כל הנשכחות אתה מעולם, כי אין שכחה לפני כיסא כבודך; ועקידת יצחק אבינו, לזרעו היום תזכור. ברוך אתה ה', זוכר הברית.

היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים, או כעבדים: -אם כבנים רחמנו, כרחם אב על בנים; ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחוננו ותוציא לאור משפטנו, קדוש.

מט ברכה שלישית:

אתה נגלית בענן כבודך על עם קודשך, לדבר עימהם; מן השמיים השמעתם קולך, ונגלית עליהם בערפלי טוהר. גם כל-העולם -- כולו חל מלפניך, וברייות בראשית חרדו ממך, בהיגלותך מלכנו על הר סיני, ללמד לעמך תורה ומצוות. ותשמיעם את הוד קולך, ודיברות קודשך מלהבי אש; בקולות וברקים עליהם נגלית, ובקול שופר עליהם הופעת. ככתוב בתורתך, ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר, ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר, וקול שופר, חזק מאוד; ויחרד כל העם, אשר במחנה. וכתוב ויהי קול השופר, הולך וחזק מאוד; משה ידבר, והאלוהים יעננו בקול. וכתוב וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים, ואת קול השופר, ואת ההר, עשן; וירא העם וינועו, ויעמדו מרחוק. ובדברי קודשך כתוב לאמור, עלה אלוהים, בתרועה; ה', בקול שופר. וכתוב בחצוצרות, וקול שופר הריעו, לפני המלך ה'. וכתוב הללו יה: הללו אל בקודשו... תהלל יה: הללו יה. ועל ידי עבדיך הנביאים נאמר, כל יושבי תבל, ושוכני ארץ, כנשוא נס הרים תראו, וכתקוע שופר תשמעו. וכתב והיה ביום ההוא, ייתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשור, והנידחים בארץ מצריים; והשתחוו לה' בהר הקודש, בירושלים. וכתוב וה' עליהם יראה, ויצא כברק חיצו; ואדוניי ה' בשופר יתקע, והלך בסערות תימן. ה' צבאות, יגן עליהם; כן תגן על עמך, בשלומך. תקע בשופר גדול לחירותנו, ושא נס לקיבוץ גלייתינו, וקרב פזורינו מבין הגויים, ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ; והביאנו לציון עירך ברינה, ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם. ושם נעשה לפניך, כמצווה עלינו בתורתך על ידי משה עבדך: וביום שמחתכם ובמועדיכם, ובראשי חודשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם, ועל זבחי שלמיכם; והיו לכם לזיכרון לפני אלוהיכם, אני ה' אלוהיכם. כי שומע קול שופר אתה מעולם, ומאזין תרועה ואין דומה לך. ברוך אתה ה', שומע קול תרועת עמו ישראל היום ברחמים.

היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים, או כעבדים: -אם כבנים רחמנו, כרחם אב על בנים; ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחוננו ותוציא לאור משפטנו, קדוש.

ג ברכה אמצעית של יום צום הכיפורים, בערבית ושחרית ומנחה ונעילה:

אתה בחרתנו . . . -- ותתן לנו ה' אלוהינו, את יום מקרא קודש הזה, את יום הכיפורים הזה, למחילה ולסליחה ולכפר בו על כל עוונותינו באהבה זכר ליציאת מצריים. אלוהינו ואלוהי אבותינו, יעלה ויבוא . . . כי אל מלך רחום וחנון אתה. אלוהינו ואלוהי אבותינו, מחול לעוונותינו ביום צום הכיפורים הזה, מחה והעבר פשעינו מנגד עיניך כאמור אנוכי אנוכי הוא מוחה פשעיך, למעני: וחטאותיך, לא אזכור. וכתוב מחיתי כעב פשעיך, וכענן חטאותיך; שובה אליי, כי גאלתיך. וכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם, לטהר אתכם: מכול, חטאותיכם, לפני ה', תטהרו. כי אתה סלחן לישראל מן העולם, ומחלן לשבטי ישורון; ומבלעדיך, אין לנו מלך מוחל וסולח. אלוהינו ואלוהי אבותינו, מלוך על כל העולם כולו בכבודך . . . ומלכותו בכול משלה. קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך, ושבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך; וטהר ליבנו לעובדך באמת, ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מוחל וסולח לעוונות עמו בית ישראל, מקדש ישראל ויום הכיפורים.

גא ברכה אמצעית של מוסף:

אתה בחרתנו מכל העמים . . . זכר ליציאת מצריים. ומפני חטאינו . . . תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן, ואת מוספי יום מקרא קודש הזה, יום צום הכיפורים הזה, נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך, כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. אלוהינו ואלוהי אבותינו, מחול לעוונותינו ביום הזה . . .

ומבלעדיך, אין לנו מלך מוחל וסולח. אלוהינו ואלוהי אבותינו, מלוך על כל העולם . . . ומלכותו בכול משלה. קדשנו . . . מקדש ישראל ויום הכיפורים.

נב נהגו העם בכל תפילות המוספין, כשהוא אומר כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך, מזכיר קרבנות אותו היום כמו שהן כתובין בתורה, וקורא אותן הפסוקים; ואם לא הזכיר, כיון שאמר כמו שכתבת עלינו בתורתך, שוב אינו צריך.

נג נוסח הווידוי:

אנא אלוהינו, ואלוהי אבותינו תבוא לפניך תפילתנו, ואל תתעלם מלכנו מתחינתנו: שאין אנו עזי פנים וקשי עורף, שנאמר לפניך, צדיקים אנחנו, ולא חטאנו. אבל חטאנו אנחנו, ואבותינו: אשמנו, בגדנו, גזלנו, דיברנו דופי, העווינו, והרשענו, זדנו, חמסנו, טפלנו שקר, יעצנו רע, כיזבנו, לצנו, מרדנו, ניאצנו, סררנו, עווינו, פשענו, ציררנו, קישינו עורף, רשענו, שיחתנו, תעינו תיעבנו תיעתענו; סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים, ולא שווה לנו. ואתה צדיק, על כל הבא עלינו: כי אמת עשית, ואנחנו הרשענו. מה נאמר לפניך, יושב מרום; מה נספר לפניך, שוכן שחקים. הלוא הנסתרות והנגלות, אתה יודע. אתה יודע רזי עולם, ותעלומות סתרי כל חי; אתה חופש כל חדרי בטן, ורואה כליות ולב. ואין כל דבר נעלם ממך, ואין נסתר מנגד עיניך. יהי רצון ורחמים מלפניך, ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו, שתמחול לנו על כל חטאותינו, ותכפר לנו על כל עוונותינו, ותסלח לכל פשעינו: ועל חטא שחטאנו לפניך בשגגה, ועל חטא שחטאנו לפניך בזדון, ועל חטא שחטאנו לפניך בסתר, ועל חטא שחטאנו לפניך בגלוי, ועל חטא שחטאנו לפניך באונס, ועל חטא שחטאנו לפניך ברצון; ועל חטאים שאנו חייבין עליהן עשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן לא תעשה שניתק לעשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן לא תעשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן

קרוב, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן מלקות ארבעים, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן מיתה בידי שמיים, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן כרת, ועל חטאים שאנו חייבין עליהם ארבע מיתות בית דין, חנק והרג שריפה וסקילה. על הגלויים לנו, ועל שאינן גלויין לנו: הגלויים לנו, כבר אמרנום לפניך ה' אלוהינו; ושאין גלויין לנו, חטאנו על כולם. ואתה יודע כל הנסתרות, ככתוב הנסתרות לה', אלוהינו; והנגלות לנו ולבנינו, עד עולם לעשות, את-פל דברי התורה הזאת. כי אתה סלחן לישראל מן העולם, ומחלן לשבטי ישורון; ומבלעדיך, אין לנו מלך מוחל וסולח. אלוהיי, עד שלא נוצרתי, איני כדאי; ועכשיו שנוצרתי, כאילו לא נוצרתי. עפר אני בחיי; קל וחומר-במיתתי. הרי אני לפניך ה' אלוהיי, ככלי מלא בושא וכלימה. יהי רצון מלפניך, שלא אחטא, ומה שחטאתי מרוק ברחמיך הרבים, אבל לא על ידי ייסורין. ויהיו לרצון אמרי פי, והגיון ליבי לפניך: ה', צורי וגואלי.

כסדר הזה, מתוודה בערבית ושחרית ומוסף ומנחה, בין יחיד, בין שליח ציבור. דהיחיד אומר וידוי זה, אחר תפילתו, אחר שגומר שים שלום, קודם שיפסוע שלוש פסיעות. ושליח ציבור אומר באמצע ברכה אמצעית קודם שיאמר אלוהינו ואלוהי אבותינו, מחול לעוונותינו . . . מתוודה וידוי כסדר הזה; ואחר כך אומר מחול לעוונותינו ביום צום הכיפורים . . .

נד בנעילה מתוודה כסדר הזה, אומר:

מה נאמר לפניך, יושב מרום; מה נספר לפניך, שוכן שחקים. כי עוונותינו רבו מלמנות, וחטאותינו עצמו מלספור: מה אנו, מה חיינו, מה חסדנו, מה צדקנו, מה מעשינו, מה נאמר לפניך, ה' אלוהינו. הלוא כל הגיבורים כאין לפניך, ואנשי השם כלא היו, וחכמים כבלי מדע, ונבונים כבלי השכל. כי כל מעשינו תוהו, וימי חיינו הבל לפניך; ככתוב בדברי קודשך, ומותר האדם מן

הבהמה אין, כי הכול הבל. אבל-אתה הבדלת אנוש מראש, ותכירהו לעמוד לפניך: כי מי יאמר לך, מה תעשה; ואם יצדק, מה ייתן לך. ותיתן לנו ה' אלוהינו, את יום הכיפורים הזה קץ מחילה לכל חטאותינו, למען נחזל מעושק ידינו, ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם כדבר שנאמר, דרשו ה', בהימצאו; קראוהו, בהיותו קרוב. יעזוב רשע דרכו, ואיש אוון מחשבותיו; וישוב אל ה' וירחמהו, ואל אלוהינו כי ירבה לסלוח. ואתה אלוה סליחות, טוב ומטיב, חנון ורחום, ארך אפיים ורב חסד; מרבה להשיב, רוצה בתשובתן של רשעים. ואין אתה חפץ במיתתן, ככתוב חי אני נאום אדוניי ה', אם אחפוץ במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו, וחיה: -שבו שובו מדרכיכם הרעים, ולמה תמותו בית ישראל. השיבנו וקבלנו ומחול לנו וסלח, כגודל חסדך. יהיו לרצון אמרי פי, והגיון ליבי לפניך: ה', צורי וגואלי.

נה נוסח ברכת המזון:

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, הזן את העולם כולו בטוב בחסד וברחמים. -ושבו הגדול לא חסר לנו ואל יחסר לנו לעולם ועד, כי הוא זן ומפרנס לכול כאמור פותח את ידיך; ומשביע לכל חי רצון, ומכין מזון לכל ברייותיו אשר ברא. ברוך אתה ה', הזן את הכול.

נודה לך ה' אלוהינו, ונברכך מלכנו, כי הנחלת את אבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ברית ותורה; על שהוצאתנו מארץ מצריים ופדיתנו מבית עבדים, על תורתך שלימדתנו ועל חוקי רצונך שהודעתנו. -על-פולם ה' אלוהינו, אנו מודים לך ומברכים את שמך כאמור ואכלת, ושבעת ובירכת את ה' אלוהיך, על הארץ הטובה אשר נתן לך. ברוך אתה ה', על הארץ ועל המזון.

רחם ה' אלוהינו על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך, ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, ומלכות בית דויד משיחך תחזיר למקומה בימינו. ובנה את

ירושלים בקרוב, כאשר דיברת. ברוך אתה ה', בונה ברחמיו את ירושלים.

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, האל, אבינו, מלכנו, אדירנו, בוראנו, קדושנו, קדוש יעקוב, המלך הטוב והמטיב, שבכל יום ויום הוא גומלנו חן וחסד ורחמים, וכל טוב. הדחמץ-ישתבח לדורי דורים. הרחמן יתפאר לנצח נצחים. הרחמן יפרנסנו בכבוד. הרחמן יזכנו לימות המשיח, ולבניין בית המקדש, ולחיי העולם הבא. מגדול, ישועות מלכו; ועושה חסד למשיחו לדויד ולזרעו, עד עולם. כפירים, רשו ורעבו; ודורשי ה', לא יחסרו כל טוב. הודו לה' כי טוב: כי לעולם חסדו.

נו המפטיר בנביא, מברך לפניה:

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר בחר בנביאים טובים, ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. -ברוך אתה ה' הבוחר בתורה, ובמשה עבדו, ובישראל עמו, ובנביאי האמת והצדק.

ומברך לאחריה:

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, צור כל העולמים צדיק בכל הדורות. -האל הנאמן האומר ועושה מדבר ומקיים, אשר כל דבריו האמת והצדק; נאמן אתה הוא ה' אלוהינו, ונאמנים דבריך, ודבר מדבריך אחור לא ישוב ריקם, כי אל נאמן אתה. ברוך אתה ה', האל הנאמן בכל דבריו. רחם על ציון, כי היא בית חיינו, ולעגומת נפש תנקום נקם מהרה בימינו, ותיבנה מהרה. ברוך אתה ה', בונה ירושלים. את צמח דויד מהרה תצמיח, וקרנו תרום בישועתך. ברוך אתה ה', מגן דויד. על התורה ועל הנביאים, ועל יום המנוח הזה שנתת לנו ה' אלוהינו לקדושה לכבוד ולתפארת על הכול, אנו מברכין את שמך. ברוך אתה ה', מקדש השבת.

וביום טוב, הוא אומר: ועל יום טוב מקרא קודש הזה שנתת לנו ה' אלוהינו לששון ולשמחה. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים.

ואם היה שבת ויום טוב, כולל שניהן וחותרם מקדש השבת וישראל והזמנים: כנוסח שהוא חותרם בתפילה בברכה אמצעית באותו היום, כך הוא חותרם בברכה אחרונה זו.

בז העניינות שנהגו רוב העם לקרות מן הנביאים בכל שבת ושבת, ומפטירין בהן; ואלו הן: